

Dolenjske Novice.

Izhajajo 1. in 15. vsacega meseca. Cena jim je za celo leto naprej 2 K, za pol leta 1 K. — Dopise sprejema urednik, naročnino in oznanila tiskarna J. Krajec nasl. v Novem mestu.

Oznanila se plačujejo od dvostopne petit-vrste za enkrat 16, za dvakrat 24 in za trikrat 30 vinarjev.

Gospodarske stvari.

Dalmatinsko vinogradstvo na Dolenjskem.

Ko se je pričelo zasajanje ameriških cepljenih trt po Dolenjskem priporočati, stavilo se je za prvi pogoj dobrega uspevanja novih zasaditev pravo ameriško podlago, koj za družega pa globoko prekopavanje ali prerigolanje sveta. Za pravo ameriško podlago smatralo se je tisto, od katere se je trdilo, da jo trtna uš ne uniči ako jo tudi napade. Da nekatere ameriške trte smatralo se je še celo za take, da jih trtna uš niti ne napada. To smatranje se je pa popolnoma izjalovilo, kajti takih ameriških trt, katere bi trtna uš ne napadla, dandanes še nimamo.

No zakaj se je pa priporočalo in se priporoča še dan danes globoko prekopavanje ali prerigolanje sveta kot neobhodno potrebno, ako se hoče z ameriški trtami nove rodovitne vinograde doseči? Zato, ker ima vsaka prava, to je trtni uši klubujoča ameriška trta to lastnost,

da napravi neprimerno veliko več in veliko gostejših ter daljših korenin, kakor vsaka naša domača vinska trta. Vsled kaj obilnih korenin srče ameriška trta iz zemlje veliko več hrane kakor domača, vsled tega raste ona tudi veliko bujnejše mimo domače trte; in v tem tiči ravno pred vsem njena velika upornost proti trtni uši. Da zamore pa ameriška trta tako mogočne korenine razviti, potrebno je, da jo sadimo v čez in čez, ter globoko prekopen, toraj prerigolan svet, kajti v plitvem in znabiti še ne čez in čez prekopenem svetu — ona tega nikakor storiti ne more. Razumljivo je seveda, da mora biti čez in čez ter globoko prekopen svet pa tudi rodovit, bodi si po naravi že ali pa vsled obile gnojivke. V pustem, ne rodovitem svetu se ne bo ameriška trta nikakor tako razvijala, kakor to njen namen zahteva, in naj bo še tako dobro prerigolan. Zato motijo se tisti, osobito majhni posestniki vinogradov po Dolenjskem jako, kateri menijo, da zadostuje že star vinograd prerigolati ter ga s cepljenimi ameriški trtami z

PODLISTEK.

Biseri iz Suhe Krajne.

Nabral Hinjski.

2. V Gradenski gori.

V Gradencu, v Hinjah
In po žlebinjah,
Znajdejo trtice se.

Tako opeva vinorodno Krajniško zemljo pesem, ki sem jo v zadnji številki podal cenjenim bralcem „Dol. Novic“. Gradenska gora — kako se mi je omilila precej y začetku mojega prihoda v Hinje. Takoj prvi teden me je klicala dolžnost, da sem moral iti v Gradenc — najbolj oddaljeno podružnico Hinjske fare. Po dokončanem opraviu si nisem mogel kaj, da nebi si ogledal natančneje Gradenske gore. In res, naredila je na me, ki sem doma iz krajev, kjer ne poznajo družega vina, kakor krčmarjevo mešanico, velik utis. Vinograd pri vinogradu, zidanica pri zidanici — kdo bi kaj takega le slutil v Suhi Krajni! Ker se mi ni mudilo, sem si hotel vse na tanko ogledati. Ko sem hodil tako med vinogradi, čudeč se in blagrujoč vinske kraje, zaslišim na enkrat glas: „Gospod, naj pridejo malo sem gori!“

Ozrem se na levo in vidim pred zidanico starčka, nastonjenega ob palico in prijazno se smehljajočega. Približam se mu takoj, in ves vesel mu sežem v desnico.

„Pa ste sami doma, očka?“

„Sam, gospod, sam! Zato sem se pa tako zveselil, ko sem jih zagledal, bova saj dva.“

Nato mi razkaže svoje domovanje. Pripoveduje mi, da je bila enkrat to samo zidanica, pa da jo je prezidal si v hišo in da hoče preživeti stara leta v vinogradu, kjer se je trudil in ga obdeloval celo življenje. Skozi prostorna vrata, kakor jih imajo navadno zidanice, stopiva v stanovanje, ki je bilo, kakor sem takoj opazil, vse ob enem: kuhinja, soba in spalnica. V kotu pri vratih obilna peč z zapečkom, kakoršne dobiš po Dolenjskem v vsaki hiši, okoli peči klop, na kateri je zadovoljno dremal lisasti muc, ki se je kaj malo zmenil za najin prihod — le parkrat je trenil z ušesi in zaspano z očmi pomežikal.

„Naj sedejo, gospod, naj sedejo,“ in pokaže na stol pri mizi, na kateri je bilo pa vse tako navlečeno, da je bil starček v vidni zadregi. Skledo in žlico in ostanke zjutranjega kosila postavi brž na polico, ki je bila pritrjena v kotu, drugo ropotijo, kar je bilo še na mizi, vrže na posteljo pri peči, poišče v omari pristo dolenjsko majolko in hiti, kolikor so mu

nova zasaditi. Brez obilne hrane v zemlji ne uspeva ameriška trta ter naša na njo cepljena, in naj bode ameriška trta še tako prava, svet še tako temeljito prerigolan. No prerigolanje sveta je pa ravno tisto delo, katero urno zasajanje novih cepljenih vinogradov pri nas naj bolj ovira, že celo ako je svet skalovit, znabit celo jako skalovit. Kdo bi ta skalovit svet rigolal, kje pa imam denar za to, in za napravo podzidov iz pri rigolanju izkršenega skalovja. Tako slišimo osobito naše majhne in malo premožne vinogradnike tarnati, ako se jim prigo-varja, da naj bi se novega zasajanja starih in opustošenih vinogradov lotili. Vsem takim vinogradnikom bodi tu povedano, da se prav lahko tudi brez prerigolanja čez in čez, toraj z le delnim prerigolanjem skalovitega sveta, prav dobre nove vinograde doseže, ako ne zahteva znabitiléga dotičnega zemljišča naprave podzidov (škarp), zaradi mogočega odplavenja zemlje ob času velikih nalivov.

Kjer se je pri le delnem prerigolanju bati, da bodo nalivi prerigolano zemljo odnašali ter tako novo zasaditev uničevali, tam seveda ne kaže, se tega načina naprave vinogradov z le delnem prerigolanjem, ali tako zvanega dalmatinskega načina posluževati se, kajti čemu eno delo izvršiti, ako smo si svesti, da ga nam bode danes ali jutri naliv gotovo uničil. Dalmatinski način zasaditve novih vinogradov izvršuje se pa tako-le. Kjer je dosti preveč skalovja, toliko preveč, da bi se nikakor ne izplačalo to vse pri rigolanju čez in čez izstreliti,

dopuščale stare kosti in njih pomočnica — palica, skozi nasprotna vrata.

Predno se je vrnil, sem imel dovolj časa, še natančneje si ogledati to prijazno starčkovo bivališče. Ob steni na levo stran vhoda je stala še druga postelja, čedno pregrnjena in nad njo je visela že tu in tam zarujavela puška-dvocevka. Okrog in okrog so bile po zidu razobešene svete podobe. Na polici pa je bila naložena kopica knjig, ki so me tako zanimale, da sem že vstal in hotel si jih natančneje ogledati, a sem zopet brž sedel, ko je odprl starček vrata in se približal mizi s polno majolko.

„Tako, gospod sedaj ga pa bova vsak en kozarček.“

Kako lepo se je lesketalo rudeče Gradensko vince, ko je natočil kupice!

„Toraj, na zdravje, očka!“

„Bog nam daj zdravje obema, gospod!“

Malo na kisló je vlekla ta Hinjska kapljica, a prilegla se je izvrstno na suho, žejno grlo, in starčku je obraz kar igral veselja, ko sem pohvalil pijačo iz njegovega vinograda.

„Pa ste res sami, očka?“ povzamem jaz besedo, ko se starček vsede in izyleče iz žepa mehur in si natlači kratko pipo.

„E gospod, to je tako: sem sam in nisem sam, vendar sem pa največkrat sam. Sam sem, ker je že

in kjer se ni bati, da bi sledeči nalivi vse delo uničili; prerigola to je prekoplje se bolj globoko ko mogoče le zemlja med skalovjem, skalovje samo pusti se pa ali čisto pri miru, ali se pa le sem ter tje kjer to zaradi večje pridobitve zemlje kaže, le kako posamezno skalo izstreliti. Ako je to mogoče, nanese se na že prekopano zemljo med skalovjem še zemlje iz kake nalašč zato narejene jame, kjer je zemlje dosti, in kjer se iz globočine ven vzeto zemljo s kamenjem lahko nadomesti. Ako se potem v tako globoko prekopano in znabiti še nanešeno zemljo cepljene trte zasadi ter jim dobro zagnoji, nimajo vzroka, da bi dobro ne rastle, ter obilo rodile. Zoriti mora pa med skalovjem rasteča trta svoje grozdje seveda še veliko boljše kakor ona, katera raste v sami zemlji, kajti vsaka skala je tako rekoč peč, katera se po dnevu segreva ter po dnevu in po noči toploto trtam oddaja. Razumljivo je, da pri zasajanju takega vinograda ni mogoče na to gledati, da bi vse trte lepo v vrste prišle, kar je sicer jako dobro, jako priporočljivo, nikakor pa ne neobhodno potrebno. Na milijone hektolitrov vina pridelalo se je po Dolenjskem v prejšnjih letih, pa trte rastle so v največjem neredu.

Kar se izgoje trte v takih dalmatinskih vinogradih tiče, je ona lahko dvojna. V bolj ravnih in manj skalovitih legah pridrži se lahko tako zvano francosko ali Grignotovo izgojo, pri kateri vsaka dovolj dorastla trta svoj napnenc in svoj palec zadobi, in pri kateri se za večnje dva kola potrebuje. V jako strmih in prav močno skalovitih legah pa kaže, se stare vi-

dolgo tega, kar mi je umrla žena. Nisem sam, ker biva pri meni hči. Vendar sem pa največkrat sam, ker je moja hči le malokedaj doma. Pa jo imam vendar rad Nežiko. O, ona skrbi zame in mi postreže, kolikor more, in kar mi dela največ tolažbe, to je, da tako rada moli. Danes je ni doma, šla je v ‚Mesto‘ na shod in k pridigi. O, ona ne zamudi nobene ‚andohtí‘ nobene slovesnosti. Pa tudi dela rada, in če zmanjka dela doma, vzamejo jo radi drugod. Odkar jo imam, zmiraj je tako dobra, zmiraj tako pobožna. Sedaj ima že štirideset let, in precej časa je minilo, kar je hotela v Ljubljano k usmiljenim sestram, pa je nisem pustil. I, kdo bi pa potem zame skrbel in mi kaj postregel na stara leta? Ravno takrat nekako je umrla moja rajna žena. Ko bi šla Nežika v samostan, ostal bi bil čisto sam. — Tukaj med trtami živim sedaj zadovoljno in veselo. O svetem Martinu bom dočakal, če Bog da, že osemdeseto leto, in skusil sem v tem času marsikaj. Poprej je bilo seveda bolje, ko je rodila stara trta. Imeli smo vina, da nismo vedeli, kam ž njim. Nova trta nam daje dosti truda, no — da le zopet vino — vse se pozabi. Pa pijva, gospod, pijva!“

„Na zdravje, očka:“

„O, Bog naju živi oba gospod.“

Trčila sva še v drugo in tretje. Povedal mi je še marsikaj iz svojega življenja: Kako se mu je go-

pavske, oziroma dalmatinske izgoje posluževati. Ta obstoji v tem, da se trtam po 5, 6, da še več metrov dolga debela prigoji, na katerih se potem poljubno palcev in napencev pušča, ter po skalovju na vse strani razpeljuje, tako da od daleč niti poznati ni, da ni na takih mestih čisto pravilno zasajen vinograd. Na kole tako izgojenih trt seveda ni mogoče rezati, ker ni kam kolja zatikati, veže se jih pa na žico, pritrjeno na železne, v skalovje zabite, oziroma zalite prav nizke stebričke, prav za prav kline.

Da se mora tako med skalovje zasajenim, ter na dolgo čez skalovje speljanim trtam pogostokrat in obilo gnojiti, no, to razumi se samo o sebi. Pognoji se jim pa tem ložje, ker na velikem prostoru, prilično le malo trt raste.

Zakaj ne zatiramo predenice?

Proti predenici (predlancu, živi niti) se pri nas čisto nič ne stori, dasiravno nam dela leto za letom veliko škodo po naših deteljiščih. Mirno jo gledamo, kako nam pustoši naše pridelke. Posebno močno zatira ta škodljivka nemško deteljo, pa tudi na domači detelji nam prizadeva veliko škodo. Nemška detelja je po nekaterih njivah čez in čez preprežena s to zajedalko, a nihče se ne gane, da bi zabranil in ustavil nadaljno pustošenje. To je res malomarnost, da jej ni para!

Dosedaj smo zatirali predenico še najbolj uspešno s požiganjem napadenih mest. V 8 številki „Dol. Novic“ z dné 15. aprila t. l. sem pa priporočal kot novo sredstvo kajnit, s ka-

dilo pri vojaki, kako je v poznejših letih hodil s knezom na lov i. t. d. Zlasti obširno je opisoval svoje delovanje v vinogradu. Tako je čas hitro potekal in moral sem se posloviti. Blagi starček me je spremil iz vinograda in me povabil, naj ga obiščem še večkrat.

Ob dolenski železnici.

V vročem poletnem času smo. Vsak si išče hladnega kraja, kjer se more oddahniti pred žgočimi solnčnimi žarki. Po celoletnem naporu teži in roma meščan na deželo — v toplice in letovišča; tam si želi na novo okrepiti svoje izmučene in oslabele moči in umiriti svoje razdražene živce, zato vidimo v tem času vse polno meščanstva med nami na deželi. A ne samo to si dovoljuje odmora, še bolj ga potrebuje naše priprosto ljudstvo, ki od zgodnje pomladi dela dan na dan na polju in njivah, na senožetih in vinogradih ter vse svoje telesne sile zastavlja, da se dobro obdela zemlja in za umno gospodarjenje, ki zahteva poleg tega veliko treznega premišljevanja, opazovanja in duševnega napora. Ni čuda, če i to hrepeni, če ne po odpočitku, pa vsaj nekoliko oddahniti se od težavnega dela in duhamornih skrbi. Tega časa noče porabiti, da bi liki meščanu mirno počivalo, ampak v

terim se da predenica dobro zatirati, ako se ga za vsak štirjaški meter porabi po pol kilograma. Takrat sem prosil, da bi delali saj naprednejši gospodarji poskušnje s kajnitom, ali kakor so-dim, se ni v tem pogledu nič storilo, dasiravno bi take poskušnje ne povzročile posebnega truda, niti stroškov.

Kmetijska šola na Grmu je napravila potrebne skušnje in sicer z dobrim vspehom, v kolikor se da že sedaj sklepati.

Te poskušnje so se napravile na domači detelji. Prva poskušnja se je napravila kmalo po drugi košnji, ko je detelja dobro ozelenela in sicer na prostoru, kjer ni bilo nobene predenice. Ta poskušnja se je napravila s tem namenom, da se vidi, kak vpliv ima kajnit na deteljo samo in drugič, da se vidi, kako na debelo ga je trositi, ako se ga vzame za štirjaški meter po pol kilograma.

V to svrhu se je odmeril en štirjaški meter deteljišča in potrosil s pol kilograma kajnita.

Druge poskušnje so se napravile na posameznih mestih strniščne in lanske detelje, povsod tam, kjer se je prikazala predenica.

Vspeh teh poskusov je bil sledeči:

V par dneh se je na dotičnih mestih detelja čisto popalila in je bila na videz popolnoma uničena s predenico vred. Toda kmalo na to je začela detelja zopet po malem zeleneti. Predenica se je zatrla in ustavilo se je tudi njeno razširjevanje po detelji.

Potrošena mesta sem natančno pregledal in našel, da je kajnit v raztrošeni množini uničil ne le zeleno deteljno perje ampak tudi nekaj

te izkoristiti, da se zaupno obrača na Stvarnika in mu v varstvo izroča svoje življenje in imetje, da se spravlja — z Bogom. zato roma na božja pota, kjer zamore svojo pobožnost bolje opraviti, med tem pa pozabi na svoje domače skrbi in težave. Takih božjih potov in romarskih cerkvá imamo precej v deželi in nekatera slove širom domovine kot čudodelna svetišča, kamor se rad zaobljublja vsak kristjan, v hudih stiskah, boleznih in nesrečah. Obljuba pa dela dolg. Zato vidimo v sedanjem vročem poletnem času, ko vse delo za nekoliko časa nekako miruje, da naše priprosto ljudstvo te svetišča obiskuje. — roma.

V naših mestih in trgih živi in se trudi za svoj obstanek mnogo meščanov in tržanov kot trgovcev in obrtnikov, tu prebiva i razno uradništvo, ki leto in dan pohaja v urad, in vsi ti sloji veselé se onega prostega časa, ko se morejo otresti vsakdanjih skrbi in se podajo na — potovanje.

V intelgentnih slojih in društvi opazujemo v zadnjem času lepo se razvijajočo navado, da se prirejajo skupni izleti, ki imajo namen povzdigniti veselje do potovanja v naše najlepše kraje; s tem se obudi romanje.

Slednjič mi je omeniti naše mladine, ki študira na srednjih in visokih šolah in ki svoj prosti čas

slabših deteljnih korenin, zlasti od tistih rastlin, katere je že predenica na pol uničila. Močne deteljne rastline so pa ostale pri življenju. Trave, ki so rastle vmes, so šle pa večinoma po zlu. ker imajo v obče bolj slabe korenine.

Ako rabimo za vsak štirjaški meter deteljišča po pol kilograma kajnita, potem je uspeh, — kakor uči ta poskušnja — zagotovljen. Pri toliki množini kajnita se predenica uniči in njeno pustošenje se ustavi. Nekaj detelje nam gre sicer tudi po zlu, to pa nič ne dé, kajti če ne dosežemo nič drugzega kakor samoto, da zatremo predenico in ustavimo njeno pogubonosno delo, že stem nam je veliko pomagano. Za uspešno zatiranje predenice s kajnitom je treba, da se držimo tedaj sledečih pravil:

1. da napadena mesta tako na debelo potrosimo, da pride na vsak štirjaški meter po pol kilograma kajnita.

2. da se lotimo zatiranja predenice takoj, kakor hitro jo zapazimo na detelji, ne pa še-le potem, ko je že polovica detelje uničene. Zaradi tega je treba mlado deteljo, naj si bo lucerno ali strniščno deteljo, večkrat pregledati.

3. kajnit se mora raztrositi ne le po napadenih mestih — predeničnih gnjezdih — ampak tudi še za dobrega pol metra naprej, okrog in okrog dotičnega gnjezda. To je potrebno zaradi tega, ker so se v tem času posamezne predenične niti razlezle tudi že naprej po detelji, ne da bi se to videlo. Da se prepričamo o tem, je treba le nekoliko bližje pri tleh pogledati,

počitnic uporabljati v to, da se s potovanjem spopolnuje svoje domovinsko znanje. Ona rada roma križem naše domovine in se pri tem poslužuje najbolj moderne zveze — železnice.

Da se tudi midva, dragi čitatelj seznaniva z lepim delom naše domovine, z Dolenjsko, popeljiva se na železnični progji iz Ljubljane na Dolenjsko stran in oglejva si vse najvažnejše zanimivosti, ki jih srečava na tej vožnji. Ni mogočnejše vezi, ki vzbuja in krepi ljubezen do domovine, kakor spoznavanje nje lepote in njenega prebivalstva.

Lepo poletno jutro je. Na azurno modrem nebu stoji že solnce precej nad horizontom, ki obeta lep, vroč dan, ko se vsede na kolodvoru južne železnice, v Ljubljani na vlak dolenske železnice, ki naju odpelje polagoma mimo nebroj železničnih vozov, magacinov — proti Dolenjski.

Glavno mesto „belo Ljubljano“ s svojimi poslopji cerkvami na desni strani, popelje naju vlak mimo mogočnih stavb: mestne vojašnice, cerkve Srca Jezusa, vojaške in deželne bolnice, pri Udmatu čez Ljubljano, poleg deželne prisilne delavnice in mestne klavnice in zopet čez „Gruber-jev prekop“ in nahajamo se na dolenskih tleh. Na desni preko vode stoji impozantna velika vojašnica brambovcov.

kjer se kmalu zapazi, kako se spenjajo posamezne predenične niti od ene detelje na drugo.

4. Napadena mesta naj se pri odrasli detelji najprej pokose.

Ako je njiva že čez in čez preprežena s to predenico, potem nam ne kaže drugzega, kakor da tako deteljišče preorjemo.

Kmetijska šola na Grmu bo delala sedaj še naprej poskušnje s kajnitom, ker je mogoče, da bi zadostovala tudi manjša množina za štirjaški meter kakor četrta kilograma. O vspehih teh poskušanj poročati hočemo pozneje. Že sedaj pa opozarjamo na kajnit vse naše gospodarje in jih prosimo vnovič, da ga rabijo proti predenici, ker je kajnit veliko pripravnejše sredstvo, kakor pa požiganje predenice s pomočjo slame.

Politični pregled.

Volitve, ki se vrše septembra meseca za **deželni zbor**, razburjajo že sedaj celo deželo. Saj so pa te volitve tudi velikega pomena, ker se gre za samoupravo naše lastne dežele. Katoliško-narodna in narodno-napredna stranka, obe se trudite na vso moč, da dobite kar največ svojih poslancev. Obeta se hud boj, zlasti zato, ker orožja in sredstva niso vselej poštena; z lažjo, neresnico, obrekovanjem in smešenjem se boriti pa ni lahko. Ko bodo kandidati razglašeni in postavljeni, spregovorili bomo kaj več o volivnem boju. Za sedaj povdarjamo samo še to: edino katoliška vera nam more zagotoviti pravi narodov napredek.

V ozadju na strmem hribu stoji „Ljubljanski grad“, po potresu opuščen kaznilnica — star, mogočen, toda trden grad, sedaj razpokano zidovje, brez stanovnikov, s svojimi mično razvrščenimi drevoredi, odkoder imaš na mesto, okolico, na Gorenjsko in daleč doli na Dolenjsko in barje prelep razgled.

Na levi strani se razprostira „Golovec“, nizko pogorje, ki loči širo in rodovitno ljubljansko polje od „barja“, ki pa se ravno tu, kjer je izpeljan „Grubarjev prekop“ vzhaja v nizko sedlo, katero se je pod vlado slavne cesarice Marije Terezije prekopalo do Stepanje vasi po načrtih jezuita in profesorja Gruber-ja, s čimur se je velika, obširna, dandanes jako rodovitna planjava „ljubljsko barje“ polagoma odprla poljedelstvu. Vsa širna polja, njive, ki jih dandanes vidi oko od Golovca, ali bolje rečeno od železniškega tira tja proti zapadu in jugu do mogočnega „Krima“, je stalo do vladanja te presvetle cesarice pod vodo. Kolika škoda bila je to ne le za gospodarstvo, ampak tudi za mesto Ljubljano in vso okolico! Še dandanes leži v zimskih mesecih po mestu in okolici nepregledna otožna megla, dokler se šele ob 11. uri ne vzdigne.

(Dalje sledi.)